

▶ 196. A MONDATRÉSZEK 1: ALANY ÉS ÁLLÍTMÁNY

- A francia mondatban az állítmány (**le prédicat**) központi mondatrész, amely megszabja a mondatrészek helyét. Az alany (**le sujet**) helye a mondatban az állítmány előtt van – ez az egyenes szórend (lásd a 200. pontot!). Az alany lehet határozott, határozatlan, általános, illetve személytelen. Az alany és az állítmány hozzárendelő viszonyban áll és együtt alkotja a mondat magját, a *predikatív szerkezetet* (**le syntagme prédictif**).

a. Franciául az állítmány önállóan nem alkothat mondatot, csak az alannal együtt. Az egyetlen kivétel a felszólító mondat: a felszólító módú igealak önmagában jelzi az alany személyét és számát.

➔ Állítás – kijelentő mód: *Tu regardes.* (Nézel.)

Állítás – felszólító mód: *Regarde.* (Nézd!)

b. Az állítmányt különböző igei szerkezetek fejezhetik ki:

– **Igei állítmány.** Az állítmány az előtte álló alannal egyeztetve kifejezi az alany számát és személyét. A főnévi alannal az igei állítmány egyes vagy többes szám 3. személyben áll. Az igei állítmány lehet egytagú, de vannak többtagú segédigés szerkezetek is (erről részletebben a 95-98. pontok számolnak be),

– **Igei-névszói állítmány** (létigék). A franciában névszói állítmány nincs. Az igei-névszói állítmány igei része valamelyik létige (pl. *être, devenir, avoir*, lásd a 90-91. pontot). A névszói rész (*attribut*) főnév, melléknév és prepozíciós szerkezet,

– **Locutions verbales.** Ezek az igéből és névszóból álló állandósult szókapcsolatok egy lexikai egységet képeznek, együtt alkotják az állítmányt (lásd a 92. pontot).

c. Kivételes esetekben fordulhat csak elő, hogy hiányzik az állítmányi rész. Gyakran csak arról van szó, hogy az azonos állítmányt nem ismétlik meg minden tagmondatban (azaz valójában nem hiányzik, mert beleértendő a mondatba, vö. 157.a. pont).

➔ *Il joue du piano, moi du violon.* (Ő zongorán játszik, én pedig hegedűn.)

d. Legtöbb esetben az alany kezdi a mondatot. Ha elé mégis határozó vagy módosítószó kerül, akkor azt írásban vesszővel, szóban kis szünettel választjuk el, s így ismerhető fel az alany. Éppen ezáltal lehet megkülönböztetni a prepozícióval nem jelölt határozókat az alanytól! (A példában az alany alá van húzva.)

➔ *Le matin est l'espace de temps qui va de minuit à midi.* (A reggel [magyarul: hajnal, reggel és délelőtt] az a napszak, amely éjfélről délig tart.)

Le matin, le courrier est distribué vers 10h. (Reggel[enként] 10 óra körül érkezik a posta.)

e. A **határozott alany** többnyire főnév vagy névmás, de lehet más, főnévi értelemben használt szófaj is (pl. *infinitif*), sőt alanyi mellékmondat is (lásd a 205.a. pontot).

➔ *Denis chante bien.* (Dénes szépen énekel.)

Ils parlent couramment deux langues. (Folyékonyan beszélnek két nyelvet is.)

Comprendre le pourquoi des choses est nécessaire. (Meg kell érteni a dolgok miértjét.)

f. A **határozatlan alanyt** kifejezheti névmás és a passzív szerkezet (lásd 132. pont).

- ➔ *Quelqu'un/On t'appelle.* (Valaki hív.)
Certains affirment cela. (Egyesek ezt állítják.)
Marcel était ennuyé. (Marcellt valami bosszantotta.)

g. Az **általános alanyt** jelölhetik különféle névmások (lásd a 25. pontot), a *les gens* főnév.

- ➔ *On n'est bien que chez soi.* (Otthon érzi magát legjobban az ember.)
Vous riez, mais vous verrez bien ... (Most még nevet az ember, de majd meglátjuk...)
Chacun est responsable de ses actes. (Minden egyes ember felelős a tetteiért.)
Tous sont contents. (Mindannyian meg vannak elégedve.)
Tout est clair? (Minden világos?)
Personne n'a rien dit. (Senki nem szólt semmit.)
Aucun n'a réagi. (Egyikük sem reagált.)
Les gens disent n'importe quoi. (Az emberek mindenfélét összebeszélnek.)
Tout le monde doit faire un effort. (Mindenkinek igyekeznie kell.)

h. Külön kategória a **személytelen alany**. Ekkor az alany szerepét semleges névmás (*il, ce, cela*) fejezi ki, amelynek csak nyelvtani funkciója van. Mellékneves és személytelen szerkezetekben, pl. a személytelen *il* névmás az időjárási jelenségek és az óra kifejezésében fordul elő. A beszélt nyelvben kifejezések személytelen alanyaként gyakori a *ça* névmás (lásd a 42. e-f. pontot).

▶ 197. AZ ALANY ÉS AZ ÁLLÍTMÁNY EGYEZTETÉSE

Az állítmányt számban és személyben az alannal egyeztetjük. A főnévi alannal álló állítmányok egyes vagy többes szám harmadik személybe kerülnek. A névmási alannal (pl. *je, tu*) álló állítmányok lehetnek első és második személyűek is.

Alapesetben egyes számú alany mellett egyes számú állítmány, többes számú alany mellett pedig többes számú állítmány áll. Az állítmány névszói része (pl. melléknév, *participe passé*) a többes számú alany után azzal nemben és számban is egyezik.

a. Az egyeztetésnek két fajtája van:

- alaki egyeztetés (**l'accord formel**): az állítmány az alany számához és személyéhez igazodik.
- értelmi egyeztetés (**l'accord sémantique**): az állítmány nem az alany alakjához, hanem jelentéséhez igazodik.

- ➔ *Les invités sont partis.* (A vendégek hazamentek.)
La plupart ont dit non. (Többségük nemet mondott.)

b. Az állítmányt többes számba kell tenni, ha a mondatban minimum

- egy többes számú alany,
- két egyes számú alany,
- egy többes számú és egy egyes számú alany,
- két *infinif* alany van.

Ha a tagok között van hímnemű, akkor a névszói részek hímnem többes számba kerülnek. (Magyarul egyes szám marad, ha az alanyok élettelenek.)

→ *Guillaume et Sylvie sont allés au cinéma.* (Vilmos és Szilvi moziba mentek.)
Promettre et tenir sont deux. (Az ígéret szép szó, ha megtartják, úgy jó.)
Les États-Unis et le Canada sont des pays nord-américains. (Az Egyesült Államok és Kanada észak-amerikai állam.)

c. Ha két névmás az alany, akkor az állítmányt többes számba kell tenni (lásd 66. pont), de ha a *je* (*moi*) vagy *nous* szerepel a névmások között, többes 1. személyben áll az állítmány, ha *tu* (*toi*) vagy *vous* szerepel, akkor a végeredmény többes szám 2. személy, lásd 29.f. pont.

→ *Vous et moi sommes d'accord.* (Mi egyetértünk.)
Ni elle ni toi ne participerez. (Sem ő, sem te nem veszel részt.)

d. Az állítmány egyes szám hímnemben áll *tout le monde, tout, personne, rien, chacun, chaque, aucun(e), n'importe lequel, n'importe quoi, n'importe qui, quiconque, on* és a kérdő névmások után (lásd 23.c., 23.j., 46.l., 66.b., 66.f. és 155.e. pont).

→ *Tout le monde peut comprendre cela.* (Ezt mindenki megértheti.)
Qui est-ce qui est sur la photo? (Ki van a képen?/Kik vannak a képen?)

e. Az általános névmások és determinánsok közül többes szám áll a *tous, toutes, plusieurs, certain(e)s, différent(e)s, quelques, quelques-un(e)s, l'un et l'autre, l'un comme l'autre* után. Nemben a névmás által helyettesített főnév nemével kell egyeztetni.

→ *Tous sont partis, toutes sont restées.* (Minden férfi elment, minden nő itt maradt.)

f. *Un des ... qui* után egyes és többes szám is állhat a jelentéstől függően.

→ *Le suspect n'a pas répondu aux questions d'un des policiers qui l'interrogeaient.* (A gyanúsított nem válaszolt azok közül a rendőrök közül egynek a kérdéseire, akik őt vallatták.)
Le suspect n'a pas répondu aux questions d'un des policiers qui l'interrogeait. (A gyanúsított nem válaszolt az egyik rendőr kérdéseire, aki őt vallatta.)

g. Ha az alany megszámlálható (vagy csak többes számban használható gyűjtőnév, pl. *les gens*) és az alábbi mennyiségi kifejezések valamelyikében áll, az állítmány igei része többes számban áll, névszói része a főnév nemével egyezik:

- *beaucoup de, trop de, peu de, assez de,*
- *la plupart (des), la majorité (des), la minorité (des), une foule (de), une multitude (de), un grand/petit nombre (de),*

- a közelítők, pl. *une dizaine (de), une quinzaine (de), des milliers (de), plus d'un, moins de deux*,
- determinánsi és névmási szerepű tőszámnevek után kettő fölött (a tőszámnevek önálló alanyként számtani műveleteknél egyes számban is előfordulnak),
- százalékok, százalékokkal kifejezett hányadok kettő fölött,
- törtekkel kifejezett hányadok, pl. *un tiers des*,
- törtek kettő hányad fölött, pl. *deux dixièmes de*.

- ➔ *Beaucoup de personnes sont présentes.* (Sokan jelen vannak.)
Une centaine de milliers d'euros ont été volés. (Kb. százezer eurót raboltak el.)
Deux hommes masqués ont pris des otages. (Két álarcos férfi túszoikat ejtett.)
La plupart des gens veulent avoir une pause. (A többség szünetet szeretne tartani.)
Plus d'un ont tort. (Nem egy ember téved.)
80 % des électeurs se sont rendus aux urnes. (A választók 80%-a szavazott.)
Dix moins deux fait/font huit. (Tízből kettő az nyolc.)
Un tiers des étudiants ont moins de 20 ans. (A hallgatók egy harmada 20 év alatti.)
Deux tiers des personnes interrogées sont contre le projet. (A megkérdezettek két harmada ellenzi a tervet.)

h. Ha a számnév önállóan szerepel alanyként, egyes szám van az *un, une*, az egy hányadot jelentő törtek, pl. *un tiers, un quart, un dixième*, az 1% után.

- ➔ *Un dixième de seconde suffit.* (Egy tizedmásodperc elég.)

- i.** Ha az alany nem megszámlálható (pl. anyagnév) vagy mindig egyes számban álló gyűjtőnév (*du monde*) és mennyiségi kifejezésben áll, az állítmányt egyes számba kell tenni:
- *beaucoup de, trop de, peu de, assez de* után, de a névszói részek a megszámlálhatatlan főnév nemével egyeznek,
 - *la plupart (des), la majorité (des), la minorité (des), une petite/grande quantité (de)*, de az állítmány névszói része nőnembe kerül.

- ➔ *Peu de monde prend du café le soir.* (Kevesen kávéznak este.)
La plupart du sel est mouillée. (A só java része átvizesedett.)

j. Egyeztetés az *ou* után:

- egyes szám, ha az *ou* az alany értelmezőjét, szinonimáját vezeti be, ilyenkor a determinánst is csak egyszer kell kitenni egyes számban (1. példa),
- egyes szám, ha vagylagosságot fejez ki és az elemek külön számítanak (2. példa),
- többes szám, ha az *et* szinonimája („illetve”) és minden elem együtt számít (3. példa).

- ➔ *Le pin pignon ou pin parasol pousse dans les pays méditerranéens.* (A pínéa – vagy más néven mandulafenyő – mediterrán tájakon fordul elő.)
La guerre ou un tremblement de terre a détruit cette civilisation. (Vagy háború, vagy földrengés pusztította el ezt a civilizációt.)
Le rouge, le bleu ou le violet sont des couleurs vives. (A piros, a kék, illetve a lila élénk szín.)

k. Egyeztetés a *l'un ou l'autre, ni ..., ni ..., soit ..., soit ...* után:

- egyes szám áll, ha vaglyagosságot fejeznek ki.
- többes számú egyeztetés van, ha kapcsolatos értelműek.

→ *Ni l'un, ni l'autre ne me plaisent.* (Egyik sem tetszik.)
Ni l'un, ni l'autre n'acceptera. (Egyikük sem hajlandó.)

I. Összehasonlító szerkezetben az alannal kell egyeztetni, az alany után beékelt hasonlító szerkezetet (lásd 184.e. pont) nem kell figyelembe venni.

→ *Fabien, tout comme moi, va nager deux fois par semaine.* (Fábián, akárcsak én, hetente kétszer jár úszni.)
Solène, de même que Romain, aime les fruits de mer. (Solène és Romain egyaránt szeretik a tengeri herkentyűket.)

m. A kiemelő és korlátozó szerkezet után a kiemelt vagy korlátozott alannal kell egyeztetni. A vonatkozó *qui* utáni egyeztetésről lásd a 43.e. pontot.

→ *Ce sont elles qui vont être contentes!* (Hogy fognak örülni a lányok!)
Il n'y a que toi qui ne veux pas l'essayer. (Csak te nem akarod megpróbálni.)

► 198. A MONDATRÉSZEK 2: A TÁRGYAK ÉS A HATÁROZÓK

- A tárgy (**le complément d'objet**) fejezi ki, hogy az állítmány által jelölt cselekvés mire, kire irányul. A tárgynak két fajtája van: *direkt tárgy* (prepozíció nélkül) és *indirekt tárgy* (prepozícióval). A határozók (**les compléments circonstanciels**) az állítmány bővítményei. A cselekvés körülményeit (hely, idő, mód, eszköz, társ, eredet, stb.) fejezik ki. A határozók helye a mondatban az állítmány után van.

a. A tárgyat kifejezheti:

- főnév, pl. *on va manger une pomme, on pense au voyage,*
- névmás, pl. *j'ai perdu la mienne,*
- mutató névmás vonatkozó mellékmondattal, pl. *va avec ceux qui veulent y aller,*
- *infinitif*, pl. *il a décidé de partir,*
- tárgyi mellékmondat (lásd 205.c.), pl. *il dit qu'il sera en retard.*

b. A tárgy helye: a főnévvel, a mutató, birtokos, határozatlan névmásokkal, a főnévi igeneves szerkezettel és a tárgyi mellékmondattal kifejezett tárgy helye közvetlenül az állítmány után van a mondatban. Egyedül a *me, te, le, la, nous, vous, les* és *se* névmással kifejezett tárgy kerül az állítmány elé (kivéve a felszólító módot), lásd a 36. pontot.

→ A : *Ils ont regardé le film ?* (Megnézték a filmet?)
 B : *Non, ils ne l'ont pas regardé.* (Nem, nem nézték meg.)

c. A tárgyak közé sorolják a prepozícióval bevezetett bővítményeket, mert az ige állandó vonzatai és nem a cselekvés körülményét fejezik ki (lásd a 177.c. pontot). Az indirekt tárgy nem viselkedik azonosan a direkt tárggyal, pl. nem tehető passzívba. A tárgyak sorrendjéről lásd a 37. és a 201.g. pontokat!

d. A határozókat kifejezhetik:

- (képzett vagy eredeti) határozószók, pl. *ici, tard, rapidement, plus ou moins*,
- determinánsok + főnevek, pl. *tous les jours, chaque matin, le soir*;
- határozott névelős főnevek, pl. *il entre, les mains dans les poches*,
- elöljáró + főnév összetétele (determinánssal vagy anélkül), pl. *sans sucre, avec douceur, acheter à crédit, payer au comptant*,
- állandósult elöljárós szerkezetek, pl. *à toute vitesse, d'habitude, de plus en plus, tout de suite, tout à fait, peu à peu, mot pour mot*,
- mondat szerű szerkezetek, pl. *il va on ne peut mieux* (kiválóan érzi magát),
- igeenes szerkezetek, pl. *infinitif, gérondif, participe présent*,
- határozói mellékmondat, pl. *Il a laissé un message quand il a téléphoné*.

e. Bár a határozó fakultatív bővítmény, egyes igék (pl. *aller*) mégsem állhatnak határozói bővítményük nélkül (a tárgyatlan igékről a 85.e-f. pontot). Egyes igék csak adott típusú határozói bővítményt kapnak, pl. *durer* időhatározóit, *habiter, aller* helyhatározóit, *être* mód- vagy helyhatározóit.

f. A főnévi igenévvel kifejezett határozót általában prepozíció vezeti be. Egyes esetekben a főnévi igeenes szerkezet kötelezően helyettesíti a ragozott igét tartalmazó határozói mellékmondatokat (lásd 131, 148.n-q. pont). A *participe*-os és *gérondif*os szerkezetek fakultatívan választhatók mellékmondat helyett (lásd a 49., 51., 154. pontokat).

➔ *Jean-Marc a perdu beaucoup de kilos en faisant du footing.* = *Jean-Marc a perdu beaucoup de kilos parce qu'il a fait du footing.* (Jean-Marc sok kilótól szabadult meg kocogással.)
Le prix du pétrole ayant augmenté sur le marché mondial, les carburants sont devenus plus chers. = *Puisque le prix du pétrole a augmenté sur le marché mondial, les carburants sont devenus chers.* (A nyersolaj világpiaci árának emelkedésével drágultak az üzemanyagok.)

✱ A határozók helyével és sorrendjével kapcsolatban lásd a 160. és a 201. pontokat, a mellékmondatok és igeek helyével kapcsolatban a 205-208. pontot!

▶ 199. A MONDATRÉSZEK 3: A JELZŐK

A jelzők (**les compléments du nom, les épithètes**) az alany és a tárgyak bővítményei. Értelmezik, jellemzik, meghatározzák azt a szót, amire vonatkoznak:

- a minőségjelző (**l'épithète qualificative**) tulajdonságot fejez ki,
- a birtokos jelző a birtoklást fejezi ki,
- az értelmező jelző (**l'apposition**) további információkat szolgáltat a jelzett szóról.

A jelzők pontos helye típusuktól és attól függ, melyik mondatrészre vonatkoznak.

a. Szófaji szempontból a minőségjelző lehet:

- melléknév, pl. *un pays **européen***,
- *participe passé* bővítménnyel vagy anélkül, pl. *un rendez-vous **oublié*** (elfelejtett találkozó), *un médicament **pris avant les repas*** (étkezések előtt bevett gyógyszer),
- prepozíció nélkül kapcsolt főnév, pl. *une télévision **couleur*** (színes tévé),
- prepozícióval kapcsolt főnév, pl. *un sac **à main*** (kézitáska), *une agence **de voyage*** (utazási iroda),
- *delà* prepozíciós *infinitif*, pl. *un devoir **à faire*** (elkészítendő feladat), *l'espoir **de vivre mieux un jour*** (a jobb élet reménye),
- tulajdonnév, pl. *la rue **Mouffetard*** (Mouffetard utca),
- sorszámnév és sorszámnévként használt tőszámnév, pl. *la page **trente*** (harmincadik oldal), *les matières **premières*** (alapanyagok),
- mondatszerű szerkezetek, pl. *des gens **comme il faut*** (illetelmes emberek), *un homme **on ne peut plus serviable*** (végtelenül szolgálatkész ember),
- *qui*-vel bevezetett vonatkozó mellékmondat, pl. *un objet **qui pèse 10 kilos*** (tíz kg-os tárgy),
- *participe*-os mellékmondat, pl. *un objet **pesant 10 kilos***.

b. A minőségjelző általában a jelzett szó mögött áll, kivéve a melléknévi jelzők egy részét. A főnév előtt álló melléknévi jelzőkről a 70. pont számol be.

c. A franciában nagyon gyakoriak a prepozíciós főnevekkel kifejezett minőségjelzők. Az ilyen szerkezetek a magyarban sokszor összetett szavaknak felelnek meg, de az összetétel két tagjának sorrendje a magyarhoz képest franciául fordított: a franciában az utótag a jelző. A kifejezésnek csak az első tagját kell többes számba tenni (viszont vannak utótagok, amelyek eleve többes számúak). A prepozíció legtöbbször nem egyeztetett *de*, a prepozíciókkal kapcsolatban azonban többféle kombináció figyelhető meg:

- a *de* prepozíció – nincs egyeztetve, pl. *une école **de musique*** (zeneiskola), *un tapis **de souris*** (egérpad),
- az *à* prepozíció – nincs egyeztetve, pl. *un couteau **à pain*** (kenyérvágó kés), *une tasse **à café*** (kávéscsésze), *un tissu **à carreaux*** (kockás anyag),
- ritkábban *en, avec, sur, par* prepozíció – nincs determináns, pl. *une chambre **avec vue*** (szoba kilátással), *un compte **en banque*** (bankszámla), *un gilet **par balles*** (golyóálló mellény), *un mouchoir **en papier*** (papírzsebkendő),
- teljes birtokos szerkezet – a *de* egyeztetve (az intézménynevekben ez gyakori), pl. *le garde **du corps*** (testőr), *un nom **de l'utilisateur*** (felhasználói név), *le ministère **des Finances*** (Pénzügyminisztérium), *le Musée **des Beaux-Arts*** (Szépművészeti Múzeum),
- *à* prepozíció – egyeztetve (pl. ételek, italok nevében), pl. *du café **au lait*** (tejeskávé), *la boîte **aux lettres*** (postaláda), *le yaourt **aux fruits*** (gyümölcsjoghurt).

d. Előfordul (az üzleti nyelvben egyre gyakrabban), hogy a jelző és a jelzett szó előljáró nélkül kerül egymás mellé. A második helyen álló főnév tölti be a jelző szerepét:

- többes számban mindkét tag *-s*-t kap, pl. *une télévision **couleur*** (színes tv), *un médicament **miracle*** (csodagyógyszer), *l'âme **sœur*** (rokonlélek), *la société **mère*** (anyavállalat),
- az utótag mindig egyes számban marad, pl. *une stratégie **marketing*** (marketingstratégia), *un appareil **photo*** (fényképezőgép), *une assurance **habitation*** (lakásbiztosítás), *semelle **caoutchouc*** (gumitalp), *un nœud **papillon*** (csokornyakkendő), *des bijoux **fantaisie*** (divatékszerek, biszu),
- az utótag már eleve többes számú, pl. *une assurance **tous risques*** (teljes körű biztosítás).

e. Ha a minőségjelző franciául tulajdonnév, magyarul sokszor kötőjellel írjuk vagy melléknévvel fejezzük ki, pl. *le match France-Hongrie* (francia-magyar meccs), *la gare Montparnasse* (Montparnasse-pályaudvar), *l'exposition Picasso* (Picasso-kiállítás), *carottes Vichy* (sárgarépa Vichy-módra).

f. A birtokos jelző lehet:

- determináns, pl. *ses amis*, *leurs horaires de travail*, *mon sac*,
- egyeztetett *de* előjárós főnév (a magyarhoz képest a sorrend fordított, lásd 181. pont), pl. *le chien du voisin* (a szomszéd kutyája),
- *à* előjárós tulajdonnév, pl. *le copain à Cissy* (Cissy barátja).

g. A mennyiségjelző lehet:

- tőszámnév, pl. *trois pommes* (három alma),
- törtszámnév, pl. *un quart d'heure* (negyedóra),
- határozatlan számnév, pl. *beaucoup de questions* (sok kérdés),
- közelítő szám, pl. *une quinzaine de jours* (kb. két hét),
- névmás, pl. *chacun des invités* (a meghívottak mindegyike),
- determináns, pl. *tous les livres* (az összes könyv),
- főnév + *de*, pl. *un kilo de poires* (egy kg körte), *une grande quantité d'alcool* (nagy mennyiségű alkohol), *un grand nombre de personnes* (rengeteg ember).

h. Az értelmező jelzői bővítmény lehet melléknév, *participe*, prepozíciós vagy prepozíció nélküli főnévi szerkezet és vonatkozó mellékmondat is. Az értelmező lehet:

- *szűkítő értelmű* (determinatív): pontosan meghatározza a szó jelentését, a mondatból nem hagyható el és vesszők nélkül kell írni,
- *magyarázó értelmű* (appozitív): másodlagos információt közöl, a mondatból elhagyható és vesszők közé kell tenni.

➔ *Un mec que le groupe ne connaît pas encore viendra chez nous ce soir.* (Egy olyan fickó jön este hozzánk, akit a csoport még nem ismer.)

Un mec, que le groupe ne connaît pas encore, viendra chez nous ce soir. (Este jön hozzánk egy fickó, őt a csoport egyébként még nem is ismeri.)

Az első példamondatban a legfontosabb információ, hogy olyan új tag csatlakozik, akit a csoporttagok nem ismernek. A második mondatban a legfontosabb információ az, hogy csatlakozni fog valaki. Mellesleg az is kiderül, hogy nem ismerik a tagok.

i. A vonatkozó mellékmonddal, *participe présent*-nal vagy prepozíciós szerkezettel kifejezett értelmező jelző helye mindig a jelzett szó mögött van. Eltérések:

- Ha szűkítő értelmű és rövid, egytagú a jelző, akkor a szó elé kerülhet, pl. *mon ami Christian* (Krisztián barátom), *le physicien français Pierre Curie* (Pierre Curie francia fizikus), *cliquer sur le bouton QUITTER* (kattintson a KILÉPÉS gombra), lásd 70.c. pont. Egyes esetekben az értelmező nem beékelhető, lásd a 214.g. pontot.
- A magyarázó értelmű, a főnévvel, melléknévvel, *participe passé*-val, prepozíciós szerkezettel kifejezett értelmező állhat a mondat élén is, ám ez akkor kötelező, ha az értelmezett szó névmás (lásd 73. pont).

- ➔ *Cette maison, située à 300 km de Paris, est dans un cadre agréable.* (A Párizstól 300 km-re lévő ház gyönyörű környezetben található.)
 = *Située à 300 km de Paris, cette maison est dans un cadre agréable.* (A ház Párizstól 300 km-re fekszik és gyönyörű környezetben található.)

Mre Bloch, avocat pendant 35 ans, n'exerce plus. (Dr. Bloch, aki 35 éven át volt ügyvéd, már nem praktizál.)
 = *Avocat pendant 35 ans, Mre Bloch n'exerce plus.* (Dr. Bloch 35 éven át ügyvéd volt, ma pedig már nem praktizál.)

► 200. AZ EGYENES SZÓREND

A francia mondatok többségében az alany megelőzi, a tárgy pedig követi az állítmányt. Ez az egyenes szórend. A jelzők és a határozók többnyire követik azt a mondatrészt, amelynek a bővítései.

Alapszórend: alany (és jelzői) + ÁLLÍTMÁNY + tárgy (és jelzői) + határozók.

a. Az alany és az állítmány közé nem kerülhet más mondatrész (lásd 160.a.), csak a *ne* tagadószó és a hangsúlytalan tárgyi, részes, visszaható, *y* és *en* névmások (lásd a 36. pontot). A felszólító mondatban nem szerepel az alany, így az állítmány kezdi a mondatot. A többi mondatrész sorrendje nem változik az alapszórendhez képest.

b. Kérdő mondatokban a szórend egyenes, ha az alanyra kérdezőnk. A változás csak annyi, hogy az alany helyén most a kérdőszó áll.

- ➔ *A : Quelqu'un a appelé.* (Valaki hívott telefonon.)
B : Qui a appelé ? = Qui est-ce qui a appelé ? (Ki hívott?)

A : Le numéro 34 a gagné. (A 34-es szám nyert.)
B : Pardon ? Quel numéro a gagné ? (Bocs, melyik szám nyert?)

c. A társalgási stílusban a kérdőszó a hiányzó mondatrész helyére kerül. A szórend egyenes, a hanglejtés megváltozik. A bonyolultabb szerkezetű kérdéseknél a kérdőszó kiemelő szerkezetben a mondat élére kerül, a szórend egyenes marad (lásd 45. k-l, 213.c. pont).

- ➔ *Tu y vas quand ?* (Mikor mész oda?)
Tu veux faire quoi ? (Mit akarsz csinálni?)
Il s'agit de qui ? (Kiről van szó?)
C'est quand qu'on va manger ? (Mikor kajálunk már?)

d. *Est-ce que* szerkezetet tartalmazó kérdőszók használata esetén névmási és főnévi alannyal is megmarad az egyenes szórend a kiegészítendő kérdésekben. A kijelentő mondathoz képest a változás csak annyi, hogy a kérdőszó + *est-ce que* kezdi a mondatot. Amennyiben *est-ce que*-vel

megoldható a kérdésfeltevés, inkább ezt alkalmazzák (szóban mindenképp kerülnek a fordított szórendű kérdéseket).

- ➔ *Qu'a-t-elle fait ?* → *Qu'est-ce qu'elle a fait ?* (Mit csinált?)
Qu'y a-t-il ? → *Qu'est-ce qu'il y a ?* (Mi van?)
De qui s'agit-il ? → *De qui est-ce qu'il s'agit ?*

e. A függő beszédben egyenes szórend áll (de már *est-ce que* nélkül) a kérdésre jellemző fordított szórend helyett. A szórendcserekről a 201.d. és 210.i. pontokban lesz szó.

- ➔ *Pourquoi a-t-il démissionné ?* (Miért adta be a felmondását?)
 → *On ne sait pas pourquoi il a démissionné.*

f. Az egyes szám 1. személyben feltett kérdésekben nem alkalmazzák a fordított szórendet, mert az rendkívül irodalminak hat. Ez igaz a felszólító értelmű kérdő mondatokra is (lásd 101.f. pont), kivéve a választékos *Que puis-je pour vous ?* (Mit parancsol?) kifejezést.

- ➔ *Je t'accompagne ?* (Elkísérjelek?)
Je te dépose ? (Elvigyelek odáig?)
Je peux vous aider ? (Segíthetek?)

▶ 201. SZÓRENDCSERÉK MONDATRÉSZEK KÖZÖTT

A mondat egyensúlya érdekében előfordulhat, hogy kijelentő mondatban két mondatrész helye felcserélődik egymással, ugyanis a francia nyelv a mondat végére helyezi a nagy terjedelmű részeket. Csak a közvetlenül egymás után következő mondatrészek helye cserélhető fel egymással (kivéve a költészetben).

a. Szórendcsere a főnévi alany és az állítmány között. Az alany általában akkor kerül az állítmány mögé, ha jóval hosszabb, mint az állítmány, amikor:

- jelzői bővítményei vannak,
 - több felsorolt elemből áll, pl. a hivatalos nyelvben, jogi szövegekben, sporttudósításokban.
- A példákban az alanyt aláhúztuk. Az írásjelekről lásd a 222.i. pontot.

- ➔ *Les enfants qui habitaient dans le bloc jouaient au ballon dans la cour.*
 = *Dans la cour jouaient les enfants qui habitaient dans le bloc.* (A háztömbben lakó gyerekek az udvaron labdáztak.)

b. Ha a főnévi alany hosszabb az állítmánynál, a szórendi csere megfigyelhető a mellékmondatokban is, pl. a vonatkozó, az összehasonlító és a megengedő mellékmondatokban. Ugyanígy a *comme* után is felcserélődik a főnévi alany és az állítmány sorrendje, pl. *comme disait l'autre* (ahogy mondani szokták).

→ *Ils ont convenu d'un salaire fixe auquel s'ajouterait un léger pourcentage en fonction du chiffre d'affaires.* (Fix bérben egyeztek meg, amelyet kiegészít majd egy kis jutalék a forgalom arányában.)

Quoi qu'en disent les gens, Max n'y peut rien. (Bármit beszéljenek is róla, Max nem tehet semmiről.)

Aussi indulgents que soient ses juges, ils ne pourront que le condamner. (Bármily emberségesek is, bírái nem tehetnek mást, mint azt, hogy elítélik őt.)

c. Elöl áll az állítmány a mondatban, ha jelentős eseményt vagy dolgok egymásutániságát fejezi ki. Jellemzően a mondat élére kerül a *rester*, *venir*, *suivre*, *commencer*, *survenir*, *arriver*, *suffire*, különösen határozós szerkezet (gyakran *là*) után. (Ezek az igék személytelen szerkezetben is gyakoriak, lásd 139. pont.)

→ *Restait une tâche bien difficile à accomplir.* (Hátra volt még egy nehéz feladat.)

A chaque jour suffit sa peine. (Egy baj elég egy napra.)

Tant va la cruche à l'eau qu'à la fin, elle se casse. (Addig jár a korsó a kútra, míg el nem törik.)

d. A függő kérdésekben az alany és az állítmány között kötelező az egyszerű szórendcsere, ha az alany nem névmás és az állítmány bővítményére vagy névszói részére vonatkozik a kérdés (pl. *être*, *avoir*, *sembler*, *trouver*, *devenir*, *s'appeler*, *aller*, *trouver* igékkel). Névmási alannal kötelező az egyenes szórend (lásd 210.i.).

→ *Personne ne savait comment il s'appelait.* (Senki nem tudta, hogy hívják.)

Personne ne savait comment s'appelait ce personnage. (Senki nem tudta, hogy hívták ezt a szereplőt.)

e. Szórendcsere az állítmány igei és névszói része között. Az állítmány névszói része (*attribut*) is állhat fordított szórenddel, különösen a hangsúlyozáskor, pl. *heureux*, *malheureux*, *nombreux*, *rare* stb. melléknevek, továbbá az összefoglalásra használt *tel* és a korlátozásra használt *seul* melléknév esetén. Összehasonlító mondatokban szintén előre kerül az *attribut*.

→ *Rares sont ceux qui osent protester.* (Kevesen mernek szembeszegülni.)

Nombreux sont ceux qui le croient vraiment. (Sokan tényleg hisznek neki.)

Seuls doivent compter les faits positifs. (Csak a pozitív tettek számítsanak!)

Telle était la décision de la direction. (Ez volt tehát a vezetőség döntése.)

Plus on a de responsabilités, plus avantageuse sera la paye. (Minél több a felelősség, annál előnyösebb lesz a fizetés.)

f. Az állítmány és a hangsúlytalan névmási bővítmények szórendje. Kijelentő és kérdő mondatokban a hangsúlytalan névmásokkal kifejezett tárgyak az állítmány elé kerülnek – a főnévi tárgyakkal ellentétben. A felszólító módban csak a tiltáskor előzik meg az állítmányt a hangsúlytalan névmások (lásd 36. pont).

→ kijelentő mondat:

*Je ne **vous** comprends pas.* (Nem értem magát.)

kérdő mondat:

***Y** vont-elles ?* (Elmennek-e oda?)

tagadó kérdő mondat:

*Ne **se** sont-ils pas inscrits ?* (Nem iratkoztak be?)

felszólító (tiltó) mondat:

*Ne **t'en** fais pas.* (Ne szívd mellre!)

g. Szórendi csere direkt és indirekt tárgyak között. Az állítmány bővítményei a névszókka kifejezett tárgyak, amelyek az állítmány mögött kapnak helyet a mondatban. Alapesetben először a direkt, majd az indirekt tárgy következik. A direkt tárgynak lehetnek jelzői bővítményei, így előfordulhat, hogy hosszabb lesz, mint az indirekt tárgy, ezért szükséges közöttük a szórendcsere. Akkor is szórendcsere van, ha a direkt tárgyat *infinitif* vagy mellékmondat, miközben az indirekt tárgyat főnév fejezi ki. A névmásokkal kifejezett tárgyak szórendjét lásd a 37. pontban.

➔ *Ils ont donné **un prénom étrange** à leur plus jeune fille.* (Legkisebb lányuknak szokatlan keresztnévet adtak.)

*Ils ont donné à leur plus jeune fille **un prénom étrange, d'origine inconnue et difficile à retenir.*** (Legkisebb lányuknak szokatlan, ismeretlen eredetű és nehezen megjegyezhető keresztnévet adtak.)

h. Szórendcsere a tárgy és a határozók között. A tárgyon kívül az állítmány bővítményei a határozók is. Alapesetben az állítmány és annak tárgya után állnak (lásd 160. pont).

A szórendi csere akkor lehetséges, ha a jelzőkkel bővített tárgy hosszabb, mint az utána következő határozó, vagy a tárgyat mellékmondat fejezi ki. A határozót vesszőkkel kell elválasztani a hátra került főnévi tárgytól.

➔ *L'homme a acheté **une montre** hier soir.* (A férfi tegnap este vett egy órát.)

*L'homme a acheté, hier soir, **une montre qui indique aussi la date.*** (A férfi tegnap este vett egy órát, ami a dátumot is kijelzi.)

i. Az alany és az állítmány közé soha nem kerülhet határozó (szemben pl. az angollal). A rövid, főleg idő- és módhatározó beékelődik az összetett állítmány tagjai, a módbeli segédige és az *infinitif*, vagy a segédige és a *participe passé* közé (lásd 160. pont).

➔ *Ce joueur veut **toujours** gagner.* (Ez a játékos mindig nyerni akar.)

*Le joueur A a **vite** marqué un point.* (Az A játékos gyorsan szerzett egy pontot.)

j. Határozók szórendje. A határozó az összes mondatrész közül a legmobilisabb. Kitehetjük a mondat élére, különösen, amikor az egész mondat jelentését módosítja, vagy több határozót halmozunk a mondatban. Határozók halmozásakor szabadon alakítható ki a sorrendjük: az ismert információ a mondat elején, az új információ a végén áll (magyarul viszont közvetlenül az állítmány előtt).

➔ *Dans une villa, le cambrioleur a volé des bagues **hier en ouvrant le coffre-fort.*** (A betörő a pánccsaszekrény kinyitása után több gyűrűt rabolt el tegnap egy villából.)

*En ouvrant le coffre-fort, le cambrioleur a volé des bagues **hier dans une villa.*** (A pánccsaszekrény kinyitása után a betörő tegnap egy villából rabolt el több gyűrűt.)

*Hier, le cambrioleur a volé des bagues **dans une villa en ouvrant le coffre-fort.*** (Tegnap a betörő a pánccsaszekrény kinyitása után rabolt el több gyűrűt egy villából.)